

predizbornoj kampanji, teško je očekivati da će skoro doći do nekih temeljnih promena u politici prema Prištini. Tadić uzmiče pred nacionalistima i podilazi jeftinom populizmu.

Donošenje bilo kakve odluke o kandidaturi za EU nije izvesno do kraja ove godine, kako se to Beograd ranije nadao. To znači da će Beograd, ukoliko izabere evropski put, morati ozbiljno da ispunjava postavljene uslove. Formula koju je Merkelova predočila „Kosovo pre Evrope“ traži od Srbije da uradi sve u cilju normalizacije odnosa sa Kosovom sem da ga formalno prizna.

Nasuprot političkoj eliti, građani Srbije su mnogo trezveniji u odnosu prema Kosovu. Podsećanja radi, ni na prethodnim izborima (2008) nisu glasali za Kosovo, već za evropsku Srbiju. Svetlana Logar, istraživač javnog mnjenja IPSOS Strategic, ističe da ni u jednom istraživanju u proteklom godinama nije prepoznala da građani veruju da je moguće vratiti Kosovo u granice Srbije.¹

BEOGRAD: NEZADOVOLJAN STATUSOM SRBA U REGIONU

Iznenadjenje preciznim izjavama Angele Merkel o nepromenljivosti granica na Balkanu izazvalo je niz reakcija nacionalističkog bloka koji smatra da još uvek nije rešeno srpsko pitanje u regionu na zadovoljavajući način. Još uvek je dominantna iluzija da je moguće rekonponovanje Blakana (podela Kosova i Bosne). O tome jasno govori i Strategija koja je objavljena početkom godine o odnosu države Srbije prema Srbima u susedstvu.

Strategija jasno govori o namerama da se omalovaži manjinski status Srba u susednim zemljama i da im se obezbedi specijalni status. Zbog tog stava odnosi sa svim susednim zemljama su nezadovoljavajući i pod stalnim su tenzijama, posebno sa Crnom Gorom, Kosovom i Bosnom.

1 „Izbor EU ili Kosovo ipak lažan“, Danas, 25. avgust 2011.

Napredni klub (Čedomir Antić) je nedavno objavio izveštaj o političkim pravima Srba u regionu² kojim se konstatuje da je nezadovoljavajući i da država Srbija ne čini dovoljno da obezbedi prava srpskog naroda u regionu.

Odmah nakon odlaska Merkelove Vuk Jeremić, ministar spoljnih poslova je posetio Banjaluku kako bi Milorada Dodika upoznao sa stavovima Angele Merkel, jer je reč, kako je istakao, o važnim porukama koje će imati strateške posledice za situaciju na Zapadnom Balkanu.³

Milorad Dodik je izjavio da je Kosovo trenutno ključno pitanje u regionu i da će Srpska u tom kontekstu pratiti stavove Srbije. Izjavio je da Srpska neće dati saglasnost da BiH prizna nezavisnost Kosova. i da je saradnja Srpske i Srbije svakog dana sve bolja. Najavio je nastavak zajedničkih projekata, posebno kad je reč o usklađivanju obrazovnih programa.⁴

DIJALOG TADIĆ – MERKEL

Poseta nemačke kancelarke Beogradu planirana je i pripremana mesecima (od februara) unapred. Kriza na severu Kosova, nametnula je, međutim, Kosovo kao prioritetnu temu. Zakazana sednica Saveta bezbednosti za 23. avgust o situaciji na Kosovu pomerena je za 29. avgust nakon posete Merkelove Beogradu.

Dijalog sa predsednikom Srbije Borisom Tadićem, „u četiri oka“ trajao je dvostruko duže od planiranog vremena i bez prisustva ministara. Nakon sastanka odmah su se obratili novinarima. Prema saznanjima *Blica* razgovor je „bio neprijatan i mučan“. Merkelova je rekla da su „pred Srbijom sada dani teških odluka“, i da je

2 http://www.napredniklub.org/index.php?subaction=showfull&id=1312425277&archive=&start_from=&ucat=1&

3 www.b92.net, 25. avgust 2011.

4 www.b92.net, 25. avgust 2011.

„situacija prilično loša“.⁵ Prema saznanjima ovog lista, nije bilo govora ni o podeli, ni o posebnom statusu za sever (Kosova), jer je kancelarka insistirala na tome da je Kosovo država, uključujući i administrativne prelaze ka centralnoj Srbiji. Nakon svečanog ručka Merkelova je poručila da moraju da se traže „kreativnija“ i „inovativnija“ rešenja, što je shvaćeno „kao poruka vlastima u Srbiji da nađu pravu formulaciju kako će, kad dođe vreme, nezavisnost predstaviti građanima“.⁶

U obraćanju novinarima Merkelove i Tadića razlike u stavovima bile su očigledne. Kancelarka je, govoreći o uslovima koje Srbija treba da ispunila na evropskom putu istakla reforme i normalizaciju odnosa sa susedima. Bila je veoma precizna u tome šta podrazumeva pod normalizacijom odnosa. Istakla je da EU nisu potrebni problemi i situacija da „kad neko uđe u dvoranu, drugi izađe“. Od Srbije se očekuje nastavak i napredak u dijalogu Beograda i Prištine, da EU-LEX dobije mogućnost da deluje na prostoru celog Kosova i da se ide ka smanjenju i potpunom ukidanju paralelnih struktura na Severu Kosova, a ne na uspostavljanje novih.⁷

5 Blic, 24. avgust 2011.

6 Isto.

7 Prema Večernjim novostima, 24. avgust 2011.

Tadić se složio sa Merkelovom da „Srbija nema iluziju da u EU može da unese konflikt... i da Srbija želi da reši konflikte na zapadnom Balkanu“⁸. Međutim, naglasio je da bi bilo pogrešno Srbiju staviti pred dilemu – EU ili Kosovo: „Mislim da je politika ‘EU ili Kosovo’ pogrešna i ultimativna, da nije u skladu sa evropskim vrednostima i da je treba izbeći. Treba naći elastično, kreativno rešenje u datim okolnostima, koje ne sprečava normalan život ljudi, ne ugrožava dignitet ni albanskog ni srpskog naroda, koje omogućava evropski put i ne proizvodi nove opasnosti za susedne zemlje“.⁹

Predsednik ni u naknadnim izjavama nije promenio ton: „Ako ćemo mi u srpskoj ili evropskoj političkoj javnosti dobiti zahtev da se Srbija opredeli, moj odgovor će biti da Srbija neće odustati ni od jednog svog legitimnog interesa“.¹⁰ Osim što je isticao da Srbija ima „prirodno pravo da postane članica EU“, Tadić je pokušao ublažiti poruku Merkelove tako što je predočio javnosti da je dogovorio nastavak „dijaloga o spornim pitanjima“.

8 Politika, 24. avgust 2011.

9 Politika, 24. avgust 2011.

10 www.b92.net, 25. avgust 2011.

DOMAĆE REAKCIJE

Prve reakcije medija, političara i analitičari bile su gotovo jednodušne u stavu da su – iznenađeni. Svi su bili zatečeni preciznošći i jasnoćom poruka Angele Merkel, pre svega da nema podele. Taj svojevrstni šok zapravo je odraz neprihvatanja realnosti na Kosovu.

Zahtev da se Beograd odrekne paralelnih struktura na severu Kosova protumačen je kao „nov uslov“ za pristupanje Evropskoj uniji. Tako je, na primer, predsednica Fonda za političku izuzetnost, istovremeno i predsednik Saveta za spoljnu politiku Ministarstva spoljnih poslova Sonja Liht rekla „da se do danas verovalo da novih uslova neće biti“.¹¹ Prema njenim rečima, očekivalo se samo da će Merkelova insistirati samo na nastavku dijaloga Beograda i Prištine.

Iznenađen je bio i ambasador Srbije u Nemačkoj Ivo Visković. Komentarišući zahtev o ukidanju paralelnih institucija na severu Kosova, Visković je u više navrata ponovio poređenje sa svojevremenim paralelnim institucijama Albanaca na Kosovu, koje „čak ni diktator Milošević nije dirao“.¹² Gostujući u tv-emisiji „Oko 11“, RTV Srbije Visković je naglasio da bi on „lično, ako bi bio stavljen pred izbor između Evrope i Kosova, rekao Evropi 'hvala, ne'“.¹³

Po mišljenju direktora Centra za novu politiku Vladimira Todorica ekonomska kriza je politički osnažila Nemačku i „zbog toga se ona oseća sposobnom da preuzme odgovornost da samostalno istupa u ime EU o pitanju Kosova“. Po njemu, zahtevi da se normalizuju odnosi sa Kosovom su „samo jedan simpatičan eufemizam za promenu realnosti na severu Kosova“.¹⁴

11 Blic, 24. avgust 2011.

12 Jutarnji dnevnik Radija B92, 24. avgust 2011.

13 Emisija „Oko 11“, RTS 24. avgust 2011.

14 Politika, 24. avgust 2011.

Bivši ambasador Srbije u Nemačkoj Ognjen Pribićević ističe da je u procepu između zahteva za ukidanjem paralelnih institucija na severu Kosova i „crvenih linija“ ispod kojih Beograd ne može ići, „postoji neki diplomatski prostor da se to ipak reši, ali je sigurno da Srbiji predstoji jako težak period“.¹⁵

Predrag Simić, profesor na Fakultetu političkih nauka i bivši ambasador Srbije u Francuskoj, podsetio je da zahtev da se paralelne institucije ukinu već duže vreme stiže iz Vašingtona. Prema njegovim rečima, sever Kosova će na kraju imati status kako je još pre nekoliko godina napisao Ahtisari, a to je neka vrsta autonomije.¹⁶

REAGOVANJA STRANAKA

Najžešća reakcija na poruke Angele Merkel došla je iz Demokratske stranke Srbije. Vojislav Koštunica je izjavio da je nakon posete Angele Merkel jasno da je Kosovo „cena“ ulaska Srbije u EU: „Sada nijedan političar u Srbiji ne može da okreće glavu i pravi se da ne razume da je Srbiji postavljen zahtev da svojom teritorijom treba da plaća ulazak u EU“, naveo je on.¹⁷

Nova Srbija smatra da su stavovi Merkelove „nova uslovljavanja“, a za SRS „novi pritisci na Srbiju kako bi učinila ustupke ka nezavisnosti Kosova i Metohije“.¹⁸

U reagovanju URS (Dinkić) ističe se da je najvažnija poruka Merkelove „budućnost Srbije u EU“, dok je jedino LDP istakla da u stavovima nemačke kancelarke zapravo nema novih uslova za sticanje statusa kandidata za članstvo u EU.¹⁹

15 Politika, 24. avgust 2011.

16 Politika, 24. avgust 2011.

17 Politika, 25. avgust 2011.

18 Politika, 24. avgust 2011.

19 Isto.

Predsednik Političkog saveta Demokratske stranke Dragoljub Mićunović rekao je da su poruke Merkelove iznenađenje, ali ne veliko jer su slične naznake od nemačkih zvaničnika stizale i ranije. Po njegovom mišljenju, treba „hladne glave nastaviti pregovore i pokušati da se o definitivnom statusu severa Kosova i uopšte statusu Kosova raspravlja u okviru EU i UN“.²⁰

Srpska napredna stranka (Tomislav Nikolić) je oštro reagovala na izjavu Borisa Tadića da „postoji mogućnost da Srbija ove godine ne dobije ni status kandidata, ni datum početka pregovora“, ističući da je time „potpisao kapitulaciju sopstvene politike koju je vodio u prethodnom periodu“.²¹ Nikolić čija je evropska orijentacija upitna iskoristio je posetu Merkelove kao povod da od vlade traži da javno saopšte sve uslove koji su pred Srbiju postavljeni, priznaju krah sopstvene politike i raspišu vanredne parlamentarne izbore“.²²

Samo je izjava LDP (Čedomir Jovanović) odudarala, jer je ukazala na pogubne posledice stava vlade i istakla da „ovo nije trenutak izbora Kosova ili Evropa, ali je još manje šansa za politiku i Kosovo i Evropa. Mi ni sada nemamo nikakvu kontrolu nad Kosovom, a trpimo veliku štetu i zato što Beograd realno ne kontroliše ni mnoge institucije i neformalne centre na severu Kosova, koje ovih dana vlast tvrdoglavo brani“. Ističe se da „svako odlaganje

te odluke, nepromišljeno prolongiranje, znači gubitak prilike da se Srbija iznutra promeni i evropeizuje i izađe iz decenija gubitaka i poraza. Bez toga ćemo večno favoriti i zaostajati. To bi značilo da smo bacili i ovih 11 godina i da je pobjeda nad Miloševićem bila uzaludna“.²³

REAGOVANJE SRBA SA KOSOVA

Poruke Angele Merkel najviše su zatekle „nadležni za Kosovo“ u Vladi Srbije i lidere Srba na severu Kosova. Zvaničnici Ministarstva za KiM tvrde da „paralelne“ strukture u sadašnjim okolnostima nemaju alternativu, jer su navodno, one jedini garant opstanka Srba na Kosovu. Politički lideri Srba na severu Kosova Marko Jakšić i Milan Ivanović tvrde da su zahtevi Merkelove neprihvatljivi i za Srbe na severu, kao i za Srbe na celoj teritoriji Kosova. U slučaju da vlasti u Beogradu popuste pod pritiscima Zapada, oni najavljuju nenasilni otpor i „institucionalnu političku borbu ne samo Srba sa severa, nego i nacionalnih snaga u celoj Srbiji“.²⁴

Dijametralno suprotan stav zagovara potpredsednik Vlade Kosova Slobodan Petrović koji kaže da država Srbija treba da ima svoje interese, među kojima je jedan od najvažnijih pristupanje EU: „Siguran sam da će vlasti u Srbiji prepoznati da im je na tom putu važan posao upravo ukidanje paralelnih struktura vlasti na severu“, kazao je on.²⁵

20 Politika, 25. avgust 2011.

21 www.b92.net, 26. avgust 2011.

22 Isto.

23 www.b92.net 26. avgust 2011.

24 Danas, 24. avgust 2011.

25 Politika, 24. avgust 2011.

ZAKLJUČAK

Poseta Merkelove je pokazala koliko je još uvek fragilna proevropska orijentacija u Srbiji i srpske aktuelne vlasti. Reakcije političara, medija i analitičara ukazuju da Beograd još uvek smatra da srpsko pitanje na Balkanu nije rešeno.

Poseta je takođe potvrdila da EU i SAD čvrsto stoje na stanovištu da su granice na Balkanu definitivno postavljene i da se od svih zemalja očekuje da ispune postavljene kriterijume za članstvo u EU. Standard za članstvo, kako stvari sada stoje, je Hrvatska.

Nakon posete Merkelove, Kosovo je ostalo ne samo visoko prioriteta, nego je postalo još kontraverznija, ako je to moguće, tema političke scene Srbije. Imajući u vidu tešku ekonomsku i finansijsku krizu u zemlji - koja se nastavlja sa novim intenzitetom i u svetu - Srbiji, ukoliko ne izabere evropski put, preči izolacija ili, kako ističu neki srpski nacionalisti, da postane „izolovano ostrvo u EU“.

Srbija je sama sebi od Kosova napravila najveću prepreku za normalno uključivanje u zapadno-evropske tokove, uporno ponavljajući da nezavisnost te države nikada neće priznati. Aktuelna vlast je propustila da u dijalogu Beograd-Priština reši bar neke od pitanja koje je Merkelova naznačila. Nastavak dijaloga, 2. septembra u Briselu, je prilika da Beograd pokaže spremnost da Kosovo tretira kao ravnopravnog partnera i time otvori put Srbije ka EU.

U vezi s tim, civilno društvo, mediji, osvešteni deo političke elite i drugi progresivni akteri treba da mobilišu društvo da oštro reaguje na ignorantno ponašanje Vlade i njeno monopolisanje pitanja evropske budućnosti Srbije. Polazna tačka u građenju konstruktivnog odnosa, isto vreme i prema Kosovu, i prema Evropi, treba da bude svest građana o tome da nije moguće vratiti Kosovo u granice Srbije. Za ispunjavanje postavljenih kriterijuma za članstvo u EU i jedinu demokratsku budućnost Srbije mora što pre da se gradi nacionalni konsenzus u odnosu na Kosovo.